

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՑԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՆԱՋՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

_____ Հայոց լեզվի և գրականության _____
ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ՝ Բաբունյան Հ. Ռ. /Ս.Ա.Հ/

Արձանագրություն № 2__

«__12__» __սեպտեմբեր__ 2023 թ.

ՀԼԳ/Բ-175 «ԳՐԱԲԱՐ» ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ

Դասիչ, դասընթացի անվանում

ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն՝	011301.00.6 Ընդհանուր մանկավարժություն <i>/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/</i>
Կրթական ծրագիր՝	011301.01.6 Տարրական մանկավարժություն և մեթոդիկա <i>/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/</i>
Որակավորման աստիճան՝	Մանկավարժության բակալավր <i>/բակալավր, մագիստրատուրա/</i>
Ամբիոն՝	Հայոց լեզվի և գրականության <i>/ամբիոնի լրիվ անվանումը/</i>
Ուսուցման ձևը՝	_____ Հեռակա _____ <i>/առկա, հեռակա/</i>
Կուրս/կիսամյակ	Հեռակա _____ 4-րդ կուրս, 1-ին կիսամյակ _____
Դասախոս(ներ)՝	<u>Շողիկ Դուկասյան</u> <i>/անուն, ազգանուն/</i>
Էլ. հասցե/ներ՝	<u>shoxerik@mail.ru</u>

Վանաձոր- 2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում
2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները
3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները
4. Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները
5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների
6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը
7. Ուսումնական աշխատանքները տեսակները
8. Դասավանդման մեթոդներ
9. Ուսումնառության մեթոդները
10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը
11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ
12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ
  - 12.1 Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ
  - 12.2 Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ
  - 12.3 Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ
13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում
14. Գնահատում
  - 14.1 Ուսանողների գիտելիքների ստուգում
  - 14.2 Հարցաշար
  - 14.3 Գնահատման չափանիշներ
15. Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ

ԲԱՑԱՏՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում¹

«Գրաբար» առարկայի ուսումնամեթոդական փաթեթը կազմված է բակալավրի հիմնական կրթական ծրագրով «Տարրական մանկավարժություն և մեթոդիկա» մասնագիտության կրթական չափորոշիչների հենքով կազմված ուսումնական պլանի պահանջների, առարկայի բաղադրիչների հիման վրա և նպատակաուղղված է բակալավրական կրթության կազմակերպման, դասավանդման որակի բարձրացմանը:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.

2.1 «Գրաբար» դասընթացի նպատակն է ուսանողներին նախապատրաստել ուսումնասիրվելիք լեզվի դասընթացներին՝ տալով գրաբարի և նրա ուսումնասիրության տեսության մասին ներածական գիտելիքներ, ինչպես նաև՝ ապագա ուսուցչին, գիտնական-հետազոտողին զինել և՛ տեսական, և՛ գործնական-կիրառական կարողություններով և հմտություններով:

2.2 Դասընթացի խնդիրներն են՝

- «Գրաբար» առարկայի բովանդակության տիրապետում ուսանողների կողմից,
- առարկայի հիմնական առանձնահատկությունների տիրապետում ուսանողների կողմից,
- ձևավորել գրաբարյան շրջանի նշանավոր ստեղծագործությունների, հանրահայտ մշակութային հուշարձանների և գրական կոթողների բովանդակության իմացություն և վերլուծական ունակություններ,

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները

«Գրաբար» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայման է «Հայոց լեզու» առարկայի դպրոցական և բուհական բակալավրիատի ծրագրով նախատեսված գիտելիքների պաշարը:

4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը² և /կամ կոմպետենցիաները

«Գրաբար» դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողի ակնկալվող վերջնարդյունքներն են.

---

¹ Ներկայացվում է դասընթացի կարևորությունը տվյալ կրթական ծրագրի խնդիրների լուծման հարցում և տեղը ուսումնական պլանում ըստ կրթաբլոկների:

² <http://www.vsu.am/karg/ararkayakan-nkaragir-17.pdf>

Լրացվում է «Առարկայի նկարագրի մշակման ռազմավարության» կոմպետենցիաների ցանկին համապատասխան:

Կիմանան՝

- Հայ հին գրականության նշանակությունը, հին շրջանի լեզվական առանձնահատկությունների բացահայտման գործում:
- Գրաբարյան մատյանների դերը պատմական ժամանակաշրջանի ճշգրիտ նկարագրության, պատմական փաստերի վերհանման գործում:

Կկարողանան՝

- Ճիշտ հասկանալ ժամանակակից հայերենի այն օրինաչափությունները, որոնց հիմքը գրաբարն է:
- Ներկայացնել հայ հին մատենագրության պատմության տարբեր շրջանների յուրահատկությունը:
- Հասկանալ գրաբար տեքստերը, թարգմանել դրանց բովանդակությունը:
- Գրաբար տեքստերի հիման վրա տալ տվյալ պատմական ժամանակաշրջանի ընդգրկուն նկարագիրը:
- Օգտագործել գրաբարի իմացությունը մասնագիտական գիտելիքների կատարելագործման և խորացման նպատակով:

Կտիրապետեն՝

- Հին լեզուների հետազոտման մեթոդներին, մասնագիտական տերմինաբանությանը, գրաբարյան մատենագրությունը հասկանալու, վերլուծելու հնարներին:

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կբերի հետևյալ գիտական հետևյալ բաղադրիչները.

Գործիքային գիտականություն (ԳԳ)՝

ԳԿ1 վերլուծելու և համդրելու ունակություն,

ԳԿ3 հենքային և ընդհանուր գիտելիքներ,

ԳԿ4 մասնագիտական ոլորտի գիտելիքների հիմունքներ,

ԳԿ8 իրազեկությունը կառավարելու ունակություն (տարբեր աղբյուրներից տեղեկատվություն գտնելու և վերլուծելու ունակություն):

Միջանձնային գիտականություն (ՄԳԳ)

ՄՁԿ1 քննադատական վերլուծության և ինքնաքննադատման ունակություն,

ՄՁԿ6 բազմաձևության և բազմամշակութայնության ընդունում,

ՄՁԿ8 բարոյական արժեքներ:

Համակարգային գիտականություն (ՀԳԳ)

ՀԳԿ1 գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողություն,

ՀԳԿ8 ինքնուրույն աշխատելու ունակություն:

Առարկայական (մասնագիտական) գիտականություն (ԱԳ)

ԱԿ1 դրսևորել մասնագիտության պատմության և հիմունքների իմացություն,

ԱԿ2 հստակ հաղորդել ստացված հենքային գիտելիքները,

ԱԿ3 համապատասխան համաշարում ընկալել և մեկնաբանել նոր իրազեկությունը,

ԱԿ4 ցուցաբերել առարկայի ընդհանուր կառուցվածքի և առանձին մասերի միջև կապերի իմացություն,

ԱԿ5 հասկանալ և օգտագործել քննադատական վերլուծության տեսությունների զարգացման մեթոդները:

5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների³.

«Գրաբար» դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքները և հմտությունները շրջանավարտը կարող է կիրառել մասնագիտական գործունեության ընթացքում, ասպիրանտուրայում կրթությունը շարունակելու և բանասիրության և մանկավարժության բնագավառում գիտական հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը

Չափանիշ	Հեռակա ուսուցման համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)	4/120

Աշխատանքի տեսակը	Ժամաքանակ
Դասախոսություն	6
Գործնական աշխատանք	8
Ինքնուրույն աշխատանք	106
Ընդամենը	120
Ստուգման ձևը (ստուգարք/ ընթացիկ քննություն/ հանրագումարային քննություն)	ստուգարք

7. Ուսումնական աշխատանքների տեսակները

- **Դասախոսությունը** դասախոսի կողմից դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի առջև ուրվագծվող գիտական մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ պարապմունքների և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի ակտիվ իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի

³ Նշվում է, թե տվյալ դասընթացի յուրացման, ամփոփման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները աշխատաշուկայի որ բնագավառներում և ոլորտներում կարող է շրջանավարտը կիրառել:

նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեսզի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:

- **Գործնական աշխատանքների** ժամանակ ուսանողը կատարում է լսարանային աշխատանք՝ դասախոսի անմիջական ղեկավարման ներքո: Գործնական պարապմունքները անցկացվում են գործնական խնդիրների լուծման, առաջադրանքների իրականացման, թեստերի, իրավիճակային վերլուծությունների, գործարար խաղերի, խմբային աշխատանքների, տնային առաջադրանքների, ուղեղային գրոհների, ինտերակտիվ ուսուցման միջոցով՝ տեսական գիտելիքները կիրառելու, գործնական ունակությունների և հմտությունների ձեռքբերման և ամրապնդման նպատակով: Դասախոսն առաջադրում է գործնական պարապմունքների թեման, նպատակը, խնդիրները, այն հարցերը, որոնք պետք է լուծել գործնական պարապմունքի ընթացքում, գործնական պարապմունքի անցկացման մեթոդները և պատասխանում է ուսանողների տված հարցերին:
- **Ինքնուրույն աշխատանքը** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական ղեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական ղեկավարության:
Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են⁴
- **Ուեֆերասս** – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):
- **Էսսե** – արձակ ստեղծագործություն՝ քննադատության և լրագրության ժանրի որևէ խնդրի ազատ վերլուծություն:
- **Կլոր սեղան** – ինքնուրույն աշխատանքի ձևին բնորոշ է թեմատիկ բանավեճի համադրումը խմբային աշխատանքի հետ:
- **Նախագծերի մեթոդ** – ուսումնաձանաչողական, ստեղծագործական կամ խաղային համատեղ գործունեության տեսակ է, սովորող-գործընկերների միջև, որոնք ունեն ընդհանուր նպատակ և համաձայնեցված միջոցներ՝ ուղղված որևէ խնդրի լուծման կամ որոշակի արդյունքի ձևակերպման:
- **Զեկույց** – որևէ գիտական կամ հետազոտական թեմայի շուրջ կատարած եզրակացությունների, ստացած արդյունքների ներկայացում ուսանողի կողմից:

8. Դասավանդման մեթոդներն են՝ հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, գործնական աշխատանք՝ անհատական աշխատանք, գործնական աշխատանք՝ խմբային աշխատանք:

9. Ուսումնառության մեթոդներն են՝ մտքերի քարտեզագրում, թիմային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, աղյուսակների և դասակարգման համեմատման և համակարգման սխեմաների կազմում, հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում:

⁴ Թողնել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների⁵.

h/h	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների		
		դասախոսություն	գործնական աշխատանք	Ինքնուրույն աշխատանք
1.	Դասական գրաբարի ենթաշրջան: Հնչյունական համակարգը: Ընդհանուր պատմական հնչյունափոխություն: Շեշտ և շեշտից կախված հնչյունափոխություն:		1	10
2.	Հոլովման համակարգը: Հոլով, հոլովում: Միաթեք, երկթեք և բազմաթեք հոլովումներ: Հոլովների կազմությունը: Ա արտաքին հոլովում: Ա ներքին հոլովում: Ե միաթեք հոլովում: Ի միաթեք հոլովում: Ի-ա երկթեք (արտաքին և ներքին) հոլովումներ: Ո միաթեք հոլովում: Տրական հոլով. -ում վերջավորություն ստացող բառեր: ՈԻ միաթեք հոլովում: Ո-ա երկթեք հոլովում:	1	1	10
3.	Դերանվանական հոլովում: Դերանուն: Ածականների հոլովումը: Ընթերցանություն և թարգմանություն: Թվականների կազմության առանձնահատկությունները և հոլովումը: Ընթերցանություն և թարգմանություն	2	1	20
4.	Խոնարհման համակարգը: Անկատարի, կատարյալի և կատարելիի հիմքերից կազմվող ժամանակներ:		1	10
5.	Անկանոն բայերի խոնարհումը	1		10
6.	Անկանոն բայերի խոնարհումը (շարունակություն): Ընթերցանություն և թարգմանություն:		1	10
7.	Գրաբարի շարահյուսական համակարգը: Համաձայնությունը գրաբարում: Գոյականական անդամի լրացումներ	1	1	10
8.	Բայական անդամի լրացումներ: Նախդիրներ, նախադրություններ		1	10

⁵ Նման է օրացուցային պլանին:

9.	Պարզ նախադասության կառուցվածքը: Բարդ նախադասության կառուցվածքը	1		10
10.	Գրաբար բնագրի աշխարհաբար թարգմանության առանձնահատկությունները: Գեղարվեստական թարգմանություն: Հին և նոր հայերենների զուգադրական վերլուծություն		1	6
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		6	8	106

11. Ուսումնասիրողական գրականության ապահովման քարտ

h/h	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		
1.	Ա. Աբրահամյան, Գրաբարի ձեռնարկ	1976
2.	Գ. Խաչատրյան, Գրաբար	2014
3.	Հ.Ավետիսյան, Ռ.Ղազարյան, Գրաբարի ձեռնարկ	1976
4.	Մ.Աբեղյան, Երկեր, հ. Զ	1972
5.	Պ. Շարաբխանյան, Գրաբարի ձեռնարկ	1974
Լրացուցիչ գրականություն(ԼԳ)		
1.	Մ. Աբեղյան, Հայոց լեզվի տեսություն	1965
2.	Հ. Աճառյան, Գրաբարի ուսուցիչ	1954
3.	Հ. Ավետիսյան, Որոշիչ-որոշյալի կապակցությունը գրաբարում	1972

4.	Գ. Խաչատրյան, Գրաբարի շարահյուսության ձեռնարկ	1989
5.	Լ. Խաչատրյան, Գ. Թոսունյան, Գրաբարի դասագիրք	2004
6.	Վ. Առաքելյան, Գրաբարի հոլովումը և խոնարհումը	1945
7.	Վ. Համբարձումյան, Գրաբարի ինքնուսույց	1999
8.	Պ. Շարափխանյան, Գրաբարի շաղկապները	1960
Ընթերցանության աղբյուրներ		
1.	Խորենացի, Պատմութիւն Հայոց	
2.	Եղիշէ, Վասն Վարդանայ ևս հայոց պատերազմի	
3.	Ազաթանգեղոս, Պատմութիւն Հայոց	
4.	Փաւստոս Բուզանդ, Պատմութիւն Հայոց	
5.	Եզնիկ Կողբացի, Եղծ Աղանդոց	
6.	Կորին, Վարք Մաշտոցի	
7.	Ղազար Փարպեցի, Պատմութիւն Հայոց	
Համացանցային տեղեկատվական պաշարներ (ՀՏՊ)/ Էլեկտրոնային աղբյուրներ (ԷԱ)		
1.	https://digilib.aua.am/	
2.	https://artsakhlib.am/2020/09/25/%D5%B0%D5%A1%D5%B5-%D5%B4%D5%A1%D5%BF%D5%A5%D5%B6%D5%A1%D5%A3%D6%80%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%A1%D5%B6-	

	%D5%BD%D5%AF%D5%A6%D5%A2%D5%B6%D5%A1%D5%BE%D5%B8%D6%80%D5%B4%D5%A1%D5%B6-%D5%B7%D6%80%D5%BB/	

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

12.1 Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ճանաքանակ	Գրականություն ⁶
1.	Հոլովման համակարգը: Հոլով, հոլովում:	Միաթեք և երկթեք հոլովումներ: Հոլովների կազմությունը: Ա արտաքին հոլովում: Ա ներքին հոլովում: Ե հոլովում: Ի հոլովում: Ի-ա արտաքին և ներքին երկթեք հոլովումներ: Ո հոլովում: Տրական հոլով. -ում վերջավորություն ստացող բառեր: ՈԻ հոլովում: Ո-ա երկթեք հոլովում:	1	ՊԳ1, 2
2.	Անվանական, դերանվանական և անվանադերանվանական հոլովումներ: Դերանուն:	Տեսակները: Անձնական դերանունների հոլովումը: Փոխադարձ դերանունների հոլովումը: Ցուցական դերանունների հոլովումը: Ցուցական դերանունների հոլովումը գոյականների հետ: Ստացական դերանունների հոլովումը: Հարաբերական դերանունների հոլովումը: Հարցական դերանունների հոլովումը: Անորոշ դերանունների հոլովումը: Որոշյալ դերանունների հոլովումը:	2	ՊԳ1, 2

⁶ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր` ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն:

4.	Անկատարի (ներկայի) հիմքից կազմվող ձևեր Կատարյալի (անցյալի) հիմքից կազմվող ձևեր Կատարելիի (ապառնու) հիմքից կազմվող ժամանակներ	Բայի՝ անկատարի, կատարյալի և կատարելիի հիմքերը: Մահմանական եղանակ: Ժամանակաձևերի արտահայտությունը և կիրառությունը մատենագրության մեջ:	1	ՊԳ 1, 2
5.	Գրաբարի շարահյուսական համակարգը Համաձայնությունը գրաբարում Գոյականական անդամի լրացումներ	Համաձայնությունը գրաբարում: Գոյականական անդամի լրացումներ: Բայական անդամի լրացումներ:	1	ՊԳ 1, 2
6.	Պարզ նախադասության կառուցվածքը Բարդ նախադասության կառուցվածքը	Գրաբարի պարզ նախադասության կառուցվածքը: Գրաբարի Բարդ նախադասության կառուցվածքը:	1	ՊԳ 1, 2

12.2 Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Թեմա	Ուսումնասիրվող հարցեր	Ժամաքանակ	Ստուգման ձևը	Գրականություն ⁷
1.	Դասական գրաբարի ենթաշրջան: Հնչյունական համակարգը: Ընդհանուր պատմական	Գիտական և գեղարվեստական բնորոշումներ գրաբարի մասին: Գրաբարի հնչյունական և գրային համակարգերի ճանաչում: Հնչյունափոխություն:	1	Բանավոր հարցում, 20 հարց պարունակող թեստ	ՊԳ 1,2 ԼԳ 1

⁷ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

	հնչունափոխություն: Շեշտ և շեշտից կախված հնչունափոխություն:	Պատմական հնչունափոխություն: Ընթերցանություն: Շեշտը գրաբարում: Շեշտից կախված հնչունափոխությունը գրաբարում:			
2.	Հոլովման համակարգը: Հոլով, հոլովում:	Միաթեք և երկթեք հոլովումներ: Հոլովների կազմությունը: Ա արտաքին հոլովում: Ա ներքին հոլովում: Ե հոլովում: Ի հոլովում: Ի-ա արտաքին և ներքին երկթեք հոլովումներ: Ո հոլովում: Տրական հոլով. -ում վերջավորություն ստացող բառեր: ՈԻ հոլովում: Ո-ա երկթեք հոլովում:	1	Բանավոր հարցում: Թիմային աշխատանք:	ՊԳ 1,2 ԼԳ 1
3.	Դերանվանական հոլովում: Դերանուն::	Տեսակները: Անձնական դերանունների հոլովումը: Փոխադարձ դերանունների հոլովումը: Ցուցական դերանունների հոլովումը: Ցուցական դերանունների հոլովումը գոյականների հետ: Ստացական դերանունների հոլովումը: Հարաբերական դերանունների հոլովումը: Հարցական դերանունների հոլովումը: Անորոշ դերանունների հոլովումը: Որոշյալ դերանունների հոլովումը:	1	Բանավոր հարցում, 20 հարց պարունակող թեստ	ՊԳ 1, 2, 3 ԼԳ1, 2
4.	Ածականների հոլովումը: Ընթերցանություն և	Ածականը հին հայերենում Ածականի տեսակները	1	Բանավոր հարցում, թիմային աշխատանք	ՊԳ1,2,3 ԼԳ 2,3

	թարգմանություն: Թվականների կազմության առանձնահատկությունները: Ընթերցանություն և թարգմանություն Խոնարհման համակարգի տիպաբանություն	Բաղդատական և գերադրական աստիճանների կազմությունը և կիրառությունը Աձականների կիրառությունը մատենագրության մեջ: Բառարանային աշխատանք Գրաբարի թվականները Գրաբարի թվականների կազմության առանձնահատկությունները Թվականների կիրառությունը և արտահայտությունը գրավոր հուշարձաններում Թվականների հոլովական առանձնահատկությունները Թվականների կիրառությունը գոյականների հետ			
5.	Անկանոն բայերի խոնարհումը: Ընթերցանություն և թարգմանություն:	Պակասավոր բայերի խոնարհման առանձնահատկությունները Պակասավոր բայերի իմաստային առանձնահատկությունները Անկանոն բայերի խոնարհման առանձնահատկությունները Անկանոն բայերի իմաստային առանձնահատկությունները	1	Բանավոր հարցում, Գրավոր աշխատանք	ՊԳ 1,2,3 ԼԳ 3
6.	Գրաբարի շարահյուսական համակարգը	Համաձայնությունը գրաբարում Գոյականական անդամի լրացումներ	1	Թիմային աշխատանք-մրցույթ Գրավոր աշխատանք	ՊԳ 1,2,3 ԼԳ 4
7.	Բայական անդամի լրացումներ Նախդիրներ,	Բայական անդամի լրացումներ Գրաբարի նախդիրների հոլովառությունը	1	Գրավոր աշխատանք Գրի առած նյութի	ՊԳ 1,2 ԼԳ 4

	նախադրություններ	Նախդրավոր կապակցությունների շարահյուսական դերը		ներկայացում:	ՀՏՊ 1
8.	Գրաբար բնագրի աշխարհաբար թարգմանության առանձնահատկությունները	Գեղարվեստական թարգմանություն Հին և նոր հայերենների գուգադրական վերլուծություն	1	Բանավոր ստուգում: խմային պայքար	ՊԳ 1,2,4 ԼԳ 5 ՀՏՊ 1

12.3 Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

h/h	Ինքնուրույն աշխատանքի թեմաները	Ուսումնասիրվող հարցեր	Աշխատանքի տեսակը ⁸	Ներկայացման ժամկետները	Ստուգման ձևը	Գրականություն ⁹
1.	Գրաբարի հնչյունական համակարգի փոփոխությունները	<i>Ձայնավորներ, ա և ո</i> ձայնավորների դիրքային սահմանափակումները, երկբարբառների փոփոխությունները փակ վանկում, Ի հնչյունի արտասանության փոփոխությունները և գրությունը, բաղաձայնների կրած փոփոխությունները:	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 1, 2,7

⁸ Տես 7-րդ կետի հինգերորդ պարբերությունը

⁹ Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

2	Հոլովման համակարգ, հոլովների կազմությունը	Հոլովման ընդհանուր օրինաչափությունների վերհանում, հոլովիչների և հոլովակերտների տարբերակում, Արտաքին և ներքին հոլովումների առանձնահատկությունները, միաթեք և երկթեք հոլովումներ	նախագիծ	Կիսամյակի ավարտ	Բանավոր և գրավոր հարցում, թեստային աշխատանք	ՊԳ 1, 2, 3, 4,5
3	Ածականների և թվականների հոլովումը գոյական անունների հետ	Թվականների տեսակները, հոլովումը, ածականների հոլովումը; Ածականների և թվականների հոլովման դիրքային առանձնահատկությունները, նախադաս գործածություն, հետադաս գործածություն	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 1,2,3,4,5,6,7
4	Դերանվանական հոլովում	Անվանական և դերանվանական հոլովումների տարբերությունները, դերանվանական հոլովման առանձնահատկությունները, դերանվանական հոլովման ենթարկվող բառերը:	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտ	Բանավոր և գրավոր հարցում	Պգ1, 2,3,4,6
5	Բայի խոնարհման առանձնահատկությունները՝ ըստ խոնարհումների և կազմության	Բայի 4 խոնարհումները. փոխանցումներ լծորդությունների մեջ, պարզ և ածանցավոր բայեր, <i>և</i> սուկածանց ունեցող բայերի խոնարհման աձանձնահատկությունները, <i>չ, նչ</i> , սուկածանց ունեցող բայեր, <i>ան</i> սուկածանց ունեցող բայեր	նախագիծ	Կիսամյակի ավարտ	Բանավոր հարցում	ՊԳ1, 2
6	Անկանոն խոնարհում	Նույնարմատ կատարյալի նհիմք ունեցող անկանոն բայեր: Տարարմատ կատարյալի հիմք ունեցող բայեր	ռեֆերատ	Կիսամյակի ավարտ	Թեստային աշխատանք	ՊԳ 1,2,4,5,6

7	Նախդիրների գործառնությունը հոլովաձևների հետ	<i>F</i> նախդրի գործառնությունը հոլովների հետ: <i>Առ</i> նախդրի գործառնությունը հոլովների հետ: <i>Ըստ և ընդ</i> նախդիրների գործառնությունը հոլովների հետ: <i>Զ</i> նախդրի գործառնությունը հոլովների հետ: <i>Ց</i> նախդրի գործառնությունը հայցական հոլովի հետ:	Նախագիծ	Կիսամյակի ավարտ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 1,2,4,5,6

13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում¹⁰

Ռեսուրսի անվանումը	Ռեսուրսի անվանումը, քանակը, նկարագրությունը (անհրաժեշտության դեպքում)
Լսարան (հատուկ կահավորմամբ)	-
Նյութեր լաբորատոր աշխատանքների համար	-
Մարքեր, սարքավորումներ	Ինտերակտիվ գրատախտակ, համակարգիչ
Համակարգչային ծրագրեր	MC office
Այլ	

¹⁰ Նշվում են սարք-սարքավորումների, համակարգչային ծրագրերի նկարագրությունները և քանակը, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ դասընթացի ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու համար:

14. Գնահատում

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի¹¹:

14.1 Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝

- գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ամփոփիչ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

14.2 Ուսանողների գիտելիքների ստուգում

Դասընթացն ամփոփվում է ստուգարքով:

14.3 Հարցաշար (ըստ ծրագրի)

1. Գրաբարի հնչյունական համակարգը:
2. Հնչյունափոխություն, տեսակները:

¹¹ «Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.06.2022թ.):

3. Հովովիչնեչ և հովովակերտներ:
4. Արտաքին և ներքին հովովումներ:
5. Միաթեք, երկթեք և բազմաթեք հովովումներ:
6. Ածականների հովովումը գոյականների հետ:
7. Անկանոն հովովում:
8. Թվականների տեսակները, հովովումը:
9. Թվականների հովովումը գոյականների հետ:
10. Դերանվանական հովովում:
11. Դերանվանական հովովում ունեցող դերանուններ:
12. Անվանական հովովում ունեցող դերանուններ:

14.4 Գնահատման չափանիշները¹².

- Տեսական գիտելիքները ստուգվում են գործնական պարապմունքների ժամանակ՝ բանավոր հարցման, ինքնուրույն աշխատանքի, գրավոր աշխատանքների միջոցով և ընթացիկ ստուգման ժամանակ :
- Գործնական աշխատանքները՝ չորս հարցում՝ 10-ական միավոր գնահատմամբ.:
- Ինքնուրույն աշխատանքը՝ մեկ հարցում՝ 20 միավոր գնահատմամբ:

---

¹² Լրացվում է ըստ ամբիոնի /դասախոսի որոշման:

«ՎԱՆԱԶՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉ

Մասնագիտություն`	011301.00.6 Ընդհանուր մանկավարժություն <i>/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/</i>
Կրթական ծրագիր`	011301.01.6 Տարրական մանկավարժություն և մեթոդիկա <i>/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/</i>
Որակավորման աստիճան`	<u>Մանկավարժության բակալավր</u> <i>/բակալավր, մագիստրատուրա/</i>

Վանաձոր 2023

Հեռակա ուսուցման համակարգ

Դասընթացի թվանիշը, անվանումը	ՀԼԳ/բ-175 Գրաբար			
Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը	4 կրեդիտ			
Ուսումնառության տարի / կիսամյակ	4-րդ կուրս, 1-ին կիսամյակ			
Ժամերի բաշխումը	Լսարանային	14	Դասախոսություն	6
			Գործնական աշխատանք	8
	Ինքնուրույն	106		
	Ընդամենը	120		
Ստուգման ձևը	Ստուգարք			
Դասընթացի նպատակը	«Գրաբար» դասընթացի նպատակն է նախապատրաստել ուսանողներին ուսումնասիրվելիք լեզվի դասընթացներին՝ տալով գրաբարի և նրա ուսումնասիրության տեսության մասին ներածական գիտելիքներ, ինչպես նաև՝ ապագա ուսուցչին, գիտնական-հետազոտողին և՛ տեսական, և՛ գործնական-կիրառական կարողություններով և հմտություններով զինելը:			
Դասընթացի վերջնարդյունքները	Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը. <i>Գիտելիք</i> • Կտիրապետի գրաբարի ուղղագրությանը և արտասանությանը • Կտիրապետի գրաբարի հոլովման և խոնարհման համակարգերի առանձնահատկություններին <i>Հմտություն</i> • Կկարողանա ճիշտ կարդալ գրաբար տեքստերը • Կհասկանա հայ հին մատենագրության բովանդակությունը <i>Կարողունակություն</i> • Գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողություն • Հետազոտություններ կատարելու կարողություն • Ինքնուրույն աշխատելու կարողություն			

Դասընթացի բովանդակությունը	<i>Թեմա 1.</i> Դասական գրաբարի ենթաշրջան: Հնչյունական համակարգը: Ընդհանուր պատմական հնչյունափոխություն: Շեշտ և շեշտից կախված հնչյունափոխություն: <i>Թեմա 2.</i> Հոլովման համակարգը: Հոլով, հոլովում: Միաթեք, երկթեք և բազմաթեք հոլովումներ: Հոլովների կազմությունը: Հոլովումների տեսակները՝ ըստ նշույթների (Ս, Ի, ՈԻ ևլն): <i>Թեմա 3.</i> Դերանվանական հոլովում: Դերանուն: <i>Թեմա 4.</i> Ածականների հոլովումը: Ընթերցանություն և թարգմանություն: Թվականների կազմության առանձնահատկությունները: Ընթերցանություն և թարգմանություն: <i>Թեմա 5.</i> Խոնարհման համակարգի տիպաբանություն: <i>Թեմա 6.</i> Ներկայի հիմքից կազմվող ձևեր: Անցյալի հիմքից կազմվող ձևեր: <i>Թեմա 7.</i> Անկանոն բայերի խոնարհումը: Ընթերցանություն և թարգմանություն: <i>Թեմա 8.</i> Գրաբարի շարահյուսական համակարգը: Համաձայնությունը գրաբարում: Գոյականական անդամի լրացումներ: <i>Թեմա 9.</i> Բայական անդամի լրացումներ: Նախդիրներ, նախադրություններ: <i>Թեմա 10.</i> Պարզ նախադասության կառուցվածքը: Բարդ նախադասության կառուցվածքը: <i>Թեմա 11.</i> Գրաբար բնագրի աշխարհաբար թարգմանության առանձնահատկությունները: Գեղարվեստական թարգմանություն: Հին և նոր հայերենների զուգադրական վերլուծություն:
Գնահատման մեթոդները և չափանիշները	• Տեսական գիտելիքները ստուգվում են գործնական պարապմունքների ժամանակ՝ բանավոր հարցման, ինքնուրույն աշխատանքի, գրավոր աշխատանքների միջոցով և ընթացիկ ստուգման ժամանակ : • Գործնական աշխատանքները՝ չորս հարցում՝ 10-ական միավոր գնահատմամբ.: • Ինքնուրույն աշխատանքը՝ մեկ հարցում՝ 20 միավոր գնահատմամբ:
Գրականություն	Պարտադիր 1. Ա. Աբրահամյան, Գրաբարի ձեռնարկ, 1976: 2. Գ. Խաչատրյան, Գրաբար, 2014:

3. Հ.Ավետիսյան, Ռ.Ղազարյան, Գրաբարի ձեռնարկ, 1976:

4. Պ. Շարաբխանյան, Գրաբարի ձեռնարկ, 1974:

Լրացուցիչ՝

Մ. Աբեղյան, Հայոց լեզվի տեսություն, 1965:

Մ. Աբեղյան, Երկեր, հ. 2., 1974:

Հ. Աճառյան, Գրաբարի ուսուցիչ, 1954:

Վ.Առաքելյան, Գրաբարի հոլովումը և խոնարհումը, 1945:

Հ. Ավետիսյան, Որոշիչ-որոշյալի կապակցությունը գրաբարում, 1972:

Գ. Խաչատրյան, Գրաբարի շարահյուսության ձեռնարկ, 1989:

Լ. Խաչատրյան, Գ. Թոսունյան, Գրաբարի դասագիրք, 2004:

Վ. Համբարձումյան, Գրաբարի ինքնուսույց, 1999:

Պ. Շարաբխանյան, Գրաբարի շաղկապները, 1960:

Ընթերցանության աղբյուրներ

1. Խորենացի, Պատմութիւն Հայոց:

2. Ագաթանգեղոս, Պատմութիւն Հայոց:

3. Բուզանդ, Պատմութիւն Հայոց:

4. Եղիշէ, Վասն Վարդանայ եւ հայոց պատերազմի:

5. Եզնիկ Կողբացի, Եղծ աղանդոց:

6. Կորիւն, Վարք Մաշտոցի:

7. Ղազար Փարպեցի, Պատմութիւն Հայոց: